Stenogrammid

VII Riigikogu, I Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 06.10.1992, 10:00

Toimetatud

Eelnõude üleandmine
1. "Riigikogu deklaratsiooni põhiseadusliku riigivõimu taastamisest" eelnõu arutelu
2. Vabariigi Presidendi ametivanne
3. Redaktsioonitoimkonna moodustamine
4. Riigikogu kodukorra seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Eelnõude üleandmine

10:00 Esimees
Tänasest päevast kehtivad, küll ajutiselt veel, kodukorra seadus ja töökorra seadus. Rahvasaadikud peavad kindlalt teadma, et nendel on mõlema seaduse järgi vääramatud õigused, eriti mis puutub arvamuste avaldamisse. Tõsi, need on meie ühise otsuse põhjal mõnevõrra reglementeeritud. Peamine seisneb selles, et rahvasaadikud avaldavad oma arvamust päevakorrapunkti raames. Väljaspool päevakorrapunkte antakse edasi ainult teadaandeid. Täna ei ole meil päevakorraprojekti veel esitada ja hommikuste istungite alguses annavad isikud, kellel on seadusandliku algatuse õigus, üle eelnõusid. Sellisel kujul, nagu nad üle antakse, nendega ka tööd jätkatakse. Kui nad ei ole sobivas kvaliteedis, eks siis esitaja ise tea, kas ta võtab vaevaks asja parandada. Kui nad normitehniliselt on õiged, siis töötatakse nendega lõpuni. Me alustame rahvasaadikute poolt üleantavate eelnõude vastuvõtmist. Ma arvan, et Arvo Juntil on eelnõu.

10:00 A. Junti
Lugupeetud juhatus, lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on heameel üle anda juhatusele avaldus Riigikogu Keskfraktsiooni registreerimiseks. Keskfraktsioon on 15-liikmeline, esimees Arvo Junti, aseesimehed Krista Kilvet ja Andra Veidemann. Fraktsioon on moodustatud 5. oktoobril 1992. Tänan!

10:00 Esimees
Suur tänu! Illar Hallaste.

10:00 I. Hallaste
Austatud härra esimees, austatud Riigikogu liikmed! Mul on au anda Vabariigi Valitsuse seaduse töörühma nimel üle Riigikogu menetlusse Vabariigi Valitsuse seaduse eelnõu ja sellega koos ka eelnõu Vabariigi Valitsuse liikmete ametipalkade kohta ning seletuskiri. See on täpselt sellisel kujul, nagu see töörühmast välja tuli.

10:00 Esimees
Suur tänu! Pau1-Eerik Rummo.

10:00 P.-E. Rummo
Härra juhataja, lugupeetud Riigikogu! Mul on au üle anda Riigikogu deklaratsiooni eelnõu, mille on välja pakkunud fraktsioon "Isamaa”.

10:00 Esimees

Suur tänu! Ma oletan, et täna rohkem eelnõusid üle ei anta. Jaanus Raidal.

10:00 J. Raidal
Väga austatud juhataja, väga austatud Riigikogu! Mul on väga hea meel täita üks valimiseelne lubadus, mis sai ka massiteabevahenditest maha öeldud. Ma annan üle haldusreformi rakendamise suunad Eesti riigis ja kava ENSV struktuuridest üleminekuks struktuuridele, kus inimene oleks tõesti ise otsustaja, iseenda peremees. Fraktsiooni nimel tahaksin anda üle selle kastikese, et need põhisuunad oleksid igal Riigikogu liikmel lugeda.

10:00 Esimees
Suur tänu! Kas ka Liia Hänni annab üle? Liia Hänni.

10:00 L. Hänni
Austatud juhatus, lugupeetud kolleegid! Lubage mul Riigikogu juhatusele üle anda avaldus, mille sisuks on registreerida saadikurühm "Mõõdukad". Sellesse rühma kuulub 12 inimest, kes kandideerisid Riigikokku valimisliidu "Mõõdukad" koosseisus. Saadikurühma esimees on Liia Hänni ja aseesimees Mihkel Pärnoja. Aitäh!

10:00 Esimees
Suur tänu! Kas Indrek Kannikul on eelnõu? Ei ole. Kolleegid, kuna meie masinavärk, kui nii võib öelda, alles käivitub, siis päris sujuvalt me praegu kohe plenaaristungit jätkata ei saa. Kui te lubate, ma annaksin mõned selgitused ja teeksin sellega seoses ettepanekud. Kehtiva kodukorra seaduse järgi esitab Riigikogu plenaaristungite päevakorra juhatus, kuid juhatusel ei olnud seni seda materjali, mille põhjal oleks saanud päevakorraprojekti kujundada. Nii et kui me oleme veel mõtteid vahetanud, siis ma teen ettepaneku kuulutada välja kuni pooletunnine vaheaeg, et läbi viia juhatuse istung koos fraktsioonide liidritega. Me kujundaksime koos päevakorra ja pööraksime teatud tähelepanu ka juba moodustatavate komisjonide koostamisele. Püüame teada saada fraktsioonide esmaseid probleeme, et juhatus saaks oma korralistel koosolekutel nendele vajalikku tähelepanu pöörata, ja poole tunni pärast tuleme siis uuesti saali ning teeme teile ettepaneku tänase istungi päevakorra kohta. Tõenäoliselt pakume välja ühe või kaks päevakorrapunkti, mida me arutaksime kuni 11.45-ni, mitte rohkem. Nagu te teate, on täna erakorraline sündmus, president tuleb Riigikogusse vannet andma. Selleks ajaks me kas katkestame või lõpetame päevakorrapunkti, ja kui president on vande andnud ning sellega seotud kohustused on täidetud, siis jätkame plenaaristungit. Niisugused oleksid pakkumised. Kuna meil praegu päevakorrapunkte ei ole, siis ma oletan, et tegemist on protseduuriliste küsimustega mulle. Ants Erm.

10:00 A. Erm
Tänan! Härra juhataja, mul on ettepanek, et enne fraktsioonide esindajate nõupidamist antaks fraktsioonidele 10 minutit aega kokku istuda.

10:00 Esimees
Selle vastu ei ole midagi. Tiit Made.

10:00 T. Made
Austatud eesistuja, mida te pidasite silmas, kui rääkisite juba moodustatavatest komisjonidest? Missuguseid komisjone moodustatakse ja mis printsiipidest lähtudes? Või oli see teie nägemus järgmiseks nädalaks? Aitäh!

10:00 Esimees
Ma pidasin silmas seda, et praegu kehtib ajutiselt Riigikogu kodukorra seadus ja seal on komisjonide kohta kõik ära öeldud. See tähendab, et juhatus käsitleb seda probleemi teatud piirides, nii palju kui tal selleks õigusi on. Tegelikult tähendab see seda, et me lihtsalt peame omavahel nõu, kui oleme teada saanud, millised on üldse Riigikogu hoiakud ja soovid ühe või teise komisjoni suhtes. Mingisugust otsust ei langetata. Ma kujutan ette niimoodi, et fraktsioonidel on juba mingid arutelud peetud ja tehakse ettepanekud, keda oma inimestest sellesse või tollesse komisjoni soovitakse, mitte rohkem. Kas veel on

küsimusi? Kui te lubate, siis minu poolt veel natuke ninatarkust. Kui me tuleme tagasi ja asume päevakorrapunkti arutama, olete usutavasti kuigipalju saanud tutvuda kodukorra seaduse selle osaga, mis puudutab protseduurilist külge. Katsume esimestest momentidest, limiitidest, kinni pidada. See tähendab, et ühes päevakorrapunktis avaldab üks Riigikogu liige arvamust kaks korda, mitte rohkem. Ta esitab küsimuse, võtab sõna, peab kõnet või teeb ettepaneku konkreetse päevakorra kohta. See tähendab, et ärge ilmaasjata oma limiiti ära raisake, üle kahe korra ühes päevakorrapunktis arvamust avaldada ei saa. Edasine tuleb töö korras. Ma olen päris kindel, et vähemasti kuu aja pärast on meil juba elementaarsed tõed reglemendi kohta teada ja keerukused langevad nagu iseenesest ära. Ja kui me meenutame neid esimesi istungeid, siis tundub niimoodi, et nii siin- kui sealpool lauda oldi tookord veel koolipoisid. Juhatuse koosolek toimub ruumis 111, see on sealpool Valget saali. Kell on praegu 10.15, saame istungisaalis uuesti kokku 10.45. Kui fraktsioonid soovivad 10-minutilist vaheaega omavaheliseks kokkusaamiseks, siis palun, me ootame teid selle võrra hiljem. V a h e a e g

---

1. 10:00 "Riigikogu deklaratsiooni põhiseadusliku riigivõimu taastamisest" eelnõu arutelu

10:00 Esimees
Kolleegid, istung jätkub. Juhatus pidas nõu fraktsioonide liidritega, ja nagu te näete, läks meil rohkem aega, kui esialgu oli planeeritud. Kolleegid, kuna kõik Riigikogu organid ei ole siiski moodustatud, sisuliselt ei ole masinavärk õieti käivitunud, on meil esialgu mõningaid probleeme ka kodukorra seaduse punktuaalse täitmisega. Kuid hea tahtmise juures leitakse ikkagi ühine keel, nii ka seekord ja loodetavasti ka selles saalis. Me alustame päevakorrapunktiga, kus arutusel on Riigikogu deklaratsioon. Deklaratsiooni eelnõu on teile välja jagatud, edasised juhtnöörid annan teile päevakorrapunkti arutelu käigus. Ettekandeks palun kõnetooli härra Paul-Eerik Rummo.

10:00 P.-E. Rummo
Härra juhataja, härrad asejuhatajad, head kolleegid! Vahel kingib saatus mõne niisuguse hetke, mõne niisuguse olukorra, kus unustad kõik kammitsad ja kasutad enesestmõistetavalt kõige kulunumaid sõnu, mis igas teises olukorras tunduksid liigse kasutamise tõttu elutute ja õõnsatena. Üks selline sõna on "ajalooline" ja üks selline hetk on just praegu. Põhiseaduslik riigivõim Eestis on taastatud. Rohkem kui pool sajandit kestnud ebaseaduslike riiklike formeeringute toimimine Eesti Vabariigi maa-alal on lõpetatud. Lõpetatud on ka viimased kaks ja pool aastat kestnud ajajärk, mida oleme nimetanud üleminekuperioodiks. Vormiliselt teostus see kõik Riigikogu valimise tulemuste teatavakstegemise hetkel ja füüsiliselt eile, 5. oktoobril 1992 meie esmakordse kokkuastumisega selles saalis. Niisiis, Eesti Vabariik on taastatud, nüüdsest saab eesti rahvas oma jõu, energia ja tahte, mis seni on suuresti kulunud vastupanuks ja vastupidamiseks, oma energia, jõu ja tahte, mis õnneks on taastuv loodusvara, pühendada vaba isamaa ülesehitamisele. Seda silmapilku ei saa nimetada teisiti kui ajalooliseks. Lugupeetud Riigikogu! Selle ilusa hetke kinnistamiseks ongi mõeldud Riigikogu deklaratsioon, mille eelnõu on teile välja jagatud. Kuid enne, kui asume selle vaatlusele, on meil täita veel üks püha kohus ning viia oma mõtted ja tunded veelgi sügavamale nende praeguste silmapilkude tähenduslikkusesse. Härra juhataja, lubage mul teha teile ettepanek, et kõigi nende võitlejate ja märtrite mälestust, kes on andnud oma elu Eesti vabaduse eest, kõigi nende ohvrite mälestust, kes on hukkunud võõraste võimude all, kõigi nende eesti meeste, naiste ja laste mälestust, kes on lahkunud elavate seast tänast suurpäeva nägemata, Riigikogu austaks leinaseisakuga.

10:00 Esimees
Lugupeetud kolleegid, mälestame leinaseisakuga. Ma tänan!

10:00 P.-E. Rummo
Ma tulen nüüd Riigikogu deklaratsiooni eelnõu juurde. Eelnõu koostajad on eesti rahva, kogu maailma avalikkuse ja ajaloo poole pöördudes lähtunud vajadusest võimalikult lühidalt ja ühemõttelise selgusega kinnistada need riigiõiguslikud asjaolud ja põhimõttelised hoiakud, millelt Riigikogu alustab oma tööd. Esimeses deklaratsiooni lõigus on see, et on vastu võetud uus põhiseadus, millel on seos eelmise põhiseadusega. Ühtlasi ma palun eelnõu tekstis teha parandus, nimelt lisada rahvahääletuse kuupäev,

mis trükiveana on välja jäänud: 28. juuni 1992. aasta rahvahääletusel. Niisiis, esimene lõik kinnistab selle asjaolu, riigiõigusliku asjaolu, et on vastu võetud uus põhiseadus, millel on seos eelmise põhiseadusega. Teine lõik kinnistab, et on valitud põhiseaduslik parlament, mis jätkab Eesti Vabariigi riigikogude järjepidevust ja on seega VII Riigikogu. Järgnevalt me kuulutame selle deklaratsiooniga põhiseadusliku riigivõimu taastatuks, üleminekuperioodi lõpetatuks ning kinnitame praeguse Eesti Vabariigi samasust 24. veebruaril 1918 väljakuulutatud Eesti Vabariigiga. Ühtlasi me vastame sellega Eesti Kongressi viimase istungi samasisulisele ettepanekule. Samas seoses ja eelnenust lähtudes me kinnitame, et 1940. aastal toimunud agressiooni ohvrina ei ole Eesti Vabariigil õiguslikke kohustusi agressori ega tema õigusjärglaste ees. Samadest lähtealustest tulenevalt me pöördume Vene Föderatsiooni Valitsuse poole ikka veel Eesti Vabariigi maa-alal viibivate võõrvägede asjus. Edasi. Me kinnitame oma valmisolekut, Eesti kinnitab selle deklaratsiooni kaudu oma valmisolekut kuuluda kõikide maailma riikide ja rahvaste perre koos kõigi sellest tulenevate kohustuste ja õigustega. Ning sellesama ploki lõpus me avaldame tänu riikidele, kelle jätkuv õiguslik tunnustus Eesti Vabariigi iseseisvusele on teinud võimalikuks selle iseseisvuse taastamise ka faktiliselt. Deklaratsiooni lõpus pöördub Riigikogu oma valijate poole, kelleks on eesti rahvas kodumaal ja võõrsil. Me kinnitame oma valijaile, et vaba ja demokraatliku Eesti ülesehitamise aeg on alanud ja keegi ei pea jääma sellest kõrvale. Deklaratsiooni lõpetab, nagu juba tavaks saanud, sild üle aegade Eesti Vabariigi sünnihetke juurde – tsitaat 1918. aasta iseseisvuse manifestist, mis sobivalt käib ka tänase päeva kohta: "Eesti, sa seisad lootusrikka tuleviku lävel." Lugupeetud kolleegid, teen niisiis ettepaneku, et Riigikogu selle deklaratsiooni kui pöördumise oma valijate ning kogu avalikkuse poole vastu võtaks. Tänan!

10:00 Esimees
Suur tänu, härra Rummo! Kolleegid, millised on küsimused? Ma palun esitada üks küsimus korraga, ja nagu öeldud, igas päevakorrapunktis on igal saadikul kaks arvamuse avaldamise võimalust. Tiit Made.

10:00 T. Made
Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Redaktsiooniliselt jätab asi mõneti soovida, sellega on ilmselt olnud kiire. Ma tahaksin küsida teie käest, millest selline sisuline erinevus, et Eesti Vabariigi kohta ütlete siin mis, aga Riigikogu avaldab tänu kõigile riikidele, kes. Kuidas seda võtta, on see mingisugune oluline konstruktiivne erinevus? Ma esitaksin korraga ära ka oma teise küsimuse, et mitte koormata Ülo Nugist arvepidamisel. Kas teile ei tundu, et me peaksime selles deklaratsioonis avaldama ka Riigikogu suhtumise eksiilvalitsusse ehk niinimetatud Nõmme valitsusse, mille kohta on tänases "Rahva Hääles" lugeda? Mis te sellest arvate? Aitäh!

10:00 P.-E. Rummo
Esimese küsimuse suhtes ütlen, et need asjad tuleb muidugi stilistiliselt ühtlustada. Teisele küsimusele ei oska ma midagi vastata, kuid arvan, et Riigikogu ei pea lähtuma sellest, mis mõnes ajalehes on ilmunud, vaid ikka meie laudadele tulnud materjalidest.

10:00 Esimees
Niipalju juhatuse poolt selgituseks, et eksiilvalitsuse juht saabub homme volitusi üle andma. Härra Mark, mitte Nõmme valitsuse juht. Liina Tõnisson.

10:00 L. Tõnisson
Lugupeetud ettekandja! Kas te oleksite nii kena ja avaksite mõiste "õiguslikult samane", Eesti Vabariik on õiguslikult samane 1918. aastal väljakuulutatud Eesti Vabariigiga. Mida on selle all mõeldud?

10:00 P.-E. Rummo
See termin on eelnõu koostajate meelest kohane eestikeelne vaste väljendusele "juriidiliselt identne" ning vastav lõik ja deklaratsioon selles küsimuses on siia teksti toodud selleks, et ümber lükata kahtlusi, kas me oleme tõepoolest see vabariik, kes kuulutati välja 24. veebruaril 1918. Seda asjaolu on teatavasti asetatud kahtluse alla nii paremalt kui vasakult ja me peaksime vajalikuks selle ühemõtteliselt välja öelda.

10:00 Esimees
Suur tänu! Krista Kilvet.

10:00 K. Kilvet
Lugupeetud ettekandja! Kuna eelnõu all ei ole märget selle autorite kohta, siis on mul küsimus, kes on selle eelnõu autor või autorid.

10:00 P.-E. Rummo
See eelnõu on algselt pärit "Isamaa" fraktsioonist ning tekst on lõplikul kujul koostatud koos ERSP ja "Mõõdukate" esindajatega.

10:00 Esimees
Suur tänu! Edgar Spriit.

10:00 E. Spriit
Kas te oleksite nõus moodustama selle teksti konditsiooni viimiseks redaktsioonikomisjoni, kuhu kuuluvad härrad Jaan Kross, Vambola Põder, Arvo Valton ja Tõnu Tepandi?

10:00 P.-E. Rummo
Ma pean täiesti endastmõistetavaks ja protseduurikohaseks, et kõigi Riigikogus vastuvõetavate dokumentide lõplik käekäik otsustatakse redaktsioonitoimkondade abil. Kellest see koosneb, see peaks olema, kui ma ei eksi, vist juhatuse, Riigikogu juhatuse asi.

10:00 Esimees
Selgituseks niipalju, et hommikusel nõupidamisel jäid selle päevakorrapunkti puhul juhtivkomisjoni õigused juhatusele ja me nägime seda probleemi samamoodi. Nii et me tuleme toimkonna moodustamise juurde veel täna. Suur tänu! Rein Järlik.

10:00 R. Järlik
Austatud juhatus, austatud ettekandja! Meil on laual Riigikogu deklaratsioon, milles on öeldud, et Riigikogu kuulutab. Kas siis ei peaks olema, et Riigikogu deklareerib? Või kui ta tõesti kuulutab, kas siis ei peaks olema pealkirjas "Riigikogu kuulutus"?

10:00 P.-E. Rummo
Jah, siin on väike stilistiline lahkuminek, ma möönan seda. See, et tekstis on Riigikogu kuulutab, mitte deklareerib, on tulenenud soovist olla võimalikult eestikeelne. Ma usun, et redaktsioonitoimkond teeb ka selles suhtes lõpliku otsuse.

10:00 Esimees
Suur tänu! Marju Lauristin.

10:00 M. Lauristin
Aitäh! Minu küsimus puudutab samuti redaktsiooni. Kas sellest lõigust, mis räägib kohustustest, ei ole võimalik nii aru saada, et Eesti ei tunnista okupatsioonifaktist tulenevalt ka neid kohustusi, mis on võetud endale hilisemate lepingutega, et me üldse mingisuguseid lepinguid ei tunnista, näiteks lepinguid Venemaaga?

10:00 P.-E. Rummo
Siin on vaja juhtida tähelepanu sõnaühendile lause keskel: ei ole sellest tulenevalt mingeid kohustusi. Millest tulenevalt? Nimelt agressiooniohvriks olemisest tulenevalt ja ebaseaduslikust inkorporeerimisest tulenevalt. Teie küsimusele, kas meil ei ole üldse mitte mingisuguseid kohustusi, näiteks Venemaa ees, vastan, et loomulikult on meil need kohustused, mis me oleme võtnud enda peale ja mis ei tulene sellest, et me oleme olnud agressiooniohver.

10:00 Esimees
Suur tänu! Arvo Junti.

10:00 A. Junti
Lugupeetud juhataja, ettekandja! Iga kõrgeima seadusandliku organi dokument, olenemata tema nimetusest, tekitab teatud õiguslikke suhteid, tekitab normi või on aluseks normi loomisele. Palun öelda, kas autorite arvates see deklaratsioon peaks looma teatud suhteid, ja kui, siis milliseid ning milliseid järgnevaid õiguslikke samme näevad deklaratsiooni autorid ette. Seda esiteks. Teiseks, kuna iga dokumendi puhul on tegemist õigusliku dokumendiga, kas siis on tehtud ka kõnealuse dokumendi õiguslik ekspertiis, tema õiguslike tagajärgede ekspertiis? Aitäh!

10:00 P.-E. Rummo
Eelnõu koostajad ja esitajad peavad silmas eeskätt seda, et see deklaratsioon ei loo mitte uusi juriidilisi suhteid ja aluseid, vaid fikseerib praeguseks väljakujunenud situatsiooni, selle hetke, millest alates me hakkame looma tõepoolest uusi õiguslikke suhteid ja astume uutesse, seniolematutesse õiguslikesse vahekordadesse. Ma saan aru härra Junti väitest ja olen sellega nõus, et iga dokument on mingis mõttes juriidiline akt, aga deklaratsioon on eeskätt ikkagi deklaratiivne akt ja meie eesmärk on olnud fikseerida seis, mis on kujunenud tänaseks kuupäevaks. Mis puutub sellesse, kas on tehtud sõna otseses mõttes õiguslik pikaajaline ekspertiis, siis seda ei ole tehtud ning ma peaksin loomulikuks, et redaktsioonitoimkonda kuulub inimesi, kes on sellel alal pädevad.

10:00 Esimees
Suur tänu! Riivo Sinijärv.

10:00 R. Sinijärv
Selle deklaratsiooni preambulas me toetume vastuvõetud uuele põhiseadusele, samas lõigus kutsub Riigikogu Vene Föderatsiooni valitsust üles viima sõjaväge välja Eesti Vabariigi maa-alalt, mis on piiritletud 1920. aasta Tartu rahulepinguga. See kordab põhiseadust. Kas sellel on mingi mõte, et seda veel kord rõhutada? Aitäh!

10:00 P.-E. Rummo
Halvem lugu oleks, kui see või mingi muu lõik läheks põhiseadusega vastuollu. Tõepoolest, mainitud lõik kordab üle selle, mis on öeldud juba põhiseaduses, kuid ma arvan, et see ei ole mitte asjatu kordamine.

10:00 Esimees
Suur tänu! Vambola Põder.

10:01 V. Põder
Lugupeetud Riigikogu! Mul on niisugune arvamus, et deklaratsiooni võiks lisada ühe olulise sammu, mis tuleks astuda. Kuna Venemaa peab meid uueks riigiks – sellest tulenevad kõik need pahandused, mis on seotud kodanikkonnaga jne. –, siis on mul ettepanek lisada siia, et Riigikogu teeb Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks pöörduda ÜRO Peaassamblee poole taotlusega võtta eraldi küsimusena päevakorda Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse küsimus. Ja kui ÜRO need riigid, kes on siiamaani meid tunnustades nentinud, et me ei ole siiski mitte uus riik, meid seal toetavad ja niisugune resolutsioon vastu võetakse, siis paraku on Venemaal raske tõestada, et me ühinesime 1940. aastal Nõukogude Liiduga ning siia tulnud teistest rahvustest kodanikud peaksid saama kohe paugupealt Eesti kodakondsuse jne. Sellepärast ma teen ettepaneku niisugune täiendus juurde panna.

10:01 P.-E. Rummo
Tänan, härra Põder! See on küsimuse asemel juba ettepaneku tegemine. Loomulikult saab teie ettepaneku sisuga olla ainult nõus, aga ma arvan, et Riigikogu juhatus peab otsustama, kas deklaratsioon on see dokument, milles saab teha valitsusele ülesannet. See on vist järgneva dokumendi küsimus.

10:01 Esimees
Suur tänu! Hea kolleeg Vambola Põder, see oli tõesti sõnavõtt. Esitame praegu küsimusi, ja kui küsimused on läbi, siis järgnevad sõnavõtud ja kõned. Toomas Alatalu.

10:01 T. Alatalu
Lugupeetud eestseisus, lugupeetud ettekandja! Minu kaks küsimust ammendasid juba härrad Junti ja Sinijärv. Tahaksin aga siiski küsida, mida eelnõu ettevalmistanud komisjon peab silmas, väites, et Eesti soovib arendada vastastikusele mõistmisele rajatud suhteid? On olemas ka mitmesuguseid teisi formuleeringuid, miks te just säärase valisite? Ja minu arvates tasuks sellesse dokumenti lisada ka asjaolu, et Eesti on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liige.

10:01 P.-E. Rummo
Küsimuse teine pool on juba ettepanek, mida siia lisada ja mida mitte. Kindlasti saab väljendada mõtet "vastastikusele mõistmisele rajatud suhted" mõnede teiste sõnadega, aga ma ei näe ka põhjust, miks need sõnad on halvemad kui mõned teised.

10:01 Esimees
Suur tänu! Rein Järlik, teine küsimus.

10:01 R. Järlik
Austatud juhatus, austatud ettekandja! Te ütlesite, et olete andnud meile lauale dokumendi, mis on üheselt mõistetav. Palun seletage mulle ära, kuidas üheselt mõista seda, et viivitamatult viia oma sõjavägi välja Eesti Vabariigi maa-alalt. Kas see tähendab, et kahe tunni jooksul, kahe päeva jooksul, kahe nädala jooksul, kahe kuu jooksul või kahe aasta jooksul? Mis on viivitamatult? Ja kui see ei ole üheselt tõlgendatav või seletatav, kas siis sellel sõnal on siin üldse mõtet? Tänan!

10:01 P.-E. Rummo
Selle sõna kasutuselevõtmisel pidasime silmas seda, et Eesti ja Vene läbirääkimistel on peale kahe poole vaheliste lahkarvamuste vägede väljaviimise tähtajas olnud ka tähtaja pidevat edasi-tagasi lükkamist ja ettepanekute muutmist Vene poolelt. Ma möönan, et viivitamatult on kahtlemata pigem emotsionaalne kui juriidiline termin. Me oleme pidanud siin silmas seda, et otsus tähtaja kohta langetataks lõplikult ja võimalikult kiiresti.

10:01 Esimees
Suur tänu! Olav Anton.

10:01 O. Anton
Austatud esimees, lugupeetud ettekandja! Millest on tingitud ebatäpsus põhiseaduse tekstiga võrreldes? Riigikogu deklaratsiooni 1. lõige räägib põhiseaduse alusel vastuvõetud uuest põhiseadusest, kuid põhiseaduse enda tekstis on, et 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 alusel.

10:01 P.-E. Rummo
l. lõik deklaratsiooni eelnõus ei ole mõeldud ega ka esitatud täpse tsitaadina, vastasel korral me oleks pannud ta jutumärkidesse ja teinud tsitaadi viite. Kuupäevade, aastaarvude jm. taolise sõnastamisel tegime mitmesuguseid katseid, kui täpselt neid esitada, ja leidsime, et väga üksikasjadesse, detailidesse minna ei ole otstarbekas, see teeb pildi väga kirjuks. Kahtlemata kuulub 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 selle põhiseaduse koosseisu ja me võime öelda, et asi on toimunud selle põhiseaduse alusel, kui ta on toimunud ühe tema paragrahvi alusel.

10:01 Esimees
Suur tänu! Kalev Kukk.

10:01 K. Kukk

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Lugedes selle deklaratsiooni eelnõu, tekkis mul selline küsimus: millal siis taastati Eesti Vabariigi omariiklus, kas 20. septembril 1992, nagu tuleneb sellest deklaratsioonist, või 20. augustil 1991, nagu ma olen ise kogu aeg arvanud?

10:01 P.-E. Rummo
Ma isiklikult olen ühemõtteliselt sellel seisukohal, et põhiseaduslik riigivõim Eestis taastati Riigikogu valimise tulemuste väljakuulutamisega. Eesti Vabariik saab olla ainult see Eesti Vabariik, millel on Eesti Vabariigi põhiseaduslik riigivõim.

10:01 Esimees
Suur tänu! Jaanus Raidal.

10:01 J. Raidal
Austatud juhataja ja ettekandja! Mulle tundub praegu, et see deklaratsioon on natuke üldsõnaline ja just sellessamas punktis, millest härra Järlik siin juba rääkis: millal peaksid Vene väed lahkuma? Ettepanek on, et 1992. a. lõpuks. Vähemalt tuleks seda konkretiseerida, sest pole mõtet taotleda taotlemise pärast, vaid ikka siis juba eesmärgi nimel. Teine märkus puudutab seda kohta, et 17. juunil 1940 langes Eesti Nõukogude Liidu okupatsiooni ohvriks ja 6. augustil 1940 inkorporeeriti ebaseaduslikult Nõukogude Liitu ning sellest tulenevalt ei ole olnud ega ole mingeid õiguslikke kohustusi ei NSVL-i ega tema õigusjärglase ees. Samas ei tohi aga unustada, et Vene Föderatsioon on võtnud õigusjärgluse NSVL-i osas, ja siin tuleks ikkagi mainida, et NSVL, s.t. Venemaa, peaks kompenseerima need kahjud, mis on tekitatud okupatsiooni tingimustes.

10:01 Esimees
Küsimus, Jaanus Raidal.

10:01 J. Raidal
See on täiendav ettepanek.

10:01 Esimees
Vara veel, natukene hiljem. Nagu öeldud, läbirääkimised jätkuvad ja kõik saavad sõna võtta või kõnet pidada vastavalt limiidile. Kas on veel küsimusi? Lembit Arro.

10:01 L. Arro
Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma teen ettepaneku viimane lõige deklaratsioonist välja jätta. Ja küsimus on selline: kas siis tõesti on nii, kuidas viimases lõikes on kirjutatud, et igaüks saab pühendada oma jõu ja vaba tahte Eestimaa ülesehitamisele, kuna isegi presidendikandidaate ei ole lubatud tuua Riigikogu ette küsimuste esitamiseks? Kas see on tõesti vaba tahe? Aitäh!

10:01 P.-E. Rummo
See on parandusettepanek eelnõu teksti, mitte küsimus mulle.

10:01 Esimees
Suur tänu! Kolleegid, Rein Veidemann päris kindlasti ei eksi küsimuse esitamisel. Rein Veidemann.

10:01 R. Veidemann
Härra esimees, lugupeetud ettekandja! Ma olen sunnitud tulema tagasi selle põhimõttelise küsimuse juurde, mille härra Kukk mu kõrvalt esitas. Nimelt, kui Eesti Vabariik taastati 20. septembril 1992, siis millist Eesti Vabariiki tunnustasid riigid ja milline Eesti Vabariik ennistati ÜRO-sse, võeti vastu ÜRO-sse pärast 20. augustit 1991?

10:01 P.-E. Rummo

Jah, tänan! Deklaratsiooni eelnõu tekstis ei räägita Eesti Vabariigi taastamisest, vaid Eesti Vabariigi põhiseadusliku riigivõimu taastatusest.

10:01 Esimees
Suur tänu, härra Rummo! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, asume nüüd läbirääkimisi pidama, kuid tõenäoliselt tuleb selle päevakorrapunkti arutelu katkestada ja ma annan teile õigel ajal märku. Te teate, et täna toimub selles saalis õige varsti üks pidulik sündmus. Küll aga on juhatus, olles juhtivkomisjoni õigustes ja rollis, seda meelt, et redaktsioonitoimkond moodustada tuleb. Ma paluksin sellel ajal, kui läbirääkimised käivad, fraktsioonide volitatud esindajatel mõelda selle peale, kas lisaks härra Spriidi pakutud ettepanekule võiks kõne alla tulla ka selline meetod, et moodustada redaktsioonitoimkond printsiibil, mille järgi igast fraktsioonist oleks üks esindaja. Igal juhul asuge ettepanekuid tegema ja tehke seda, palun ,kirjalikult ning suunake need juhatuse lauale. Avan läbirääkimised. Kes soovib kõnet pidada või sõna võtta kohapealt? Kõnetoolist 7 minutit, kohapealt 2 minutit. Tõnu Tepandi.

10:01 T. Tepandi
Austatud kolleegid! Kas enne ei peaks juriidilise ekspertiisi ära tegema ja pärast seda otsustama, kas tegu on piduliku deklaratsiooniga, millel on juriidilised-poliitilised järelmõjud? Siis saab teksti edasi vaadata. Tänan!

10:01 Esimees
Suur tänu! Kalev Raave.

10:01 K. Raave
Teen ettepaneku lõpetada deklaratsioon meie hümni kolmanda salmi esimese reaga: "Su üle jumal valvaku!"

10:01 Esimees
Suur tänu! See on parandusettepanek, ma palun esitada see kirjalikult. Kalle Kulbok.

10:01 K. Kulbok
Ma teen ettepaneku katkestada deklaratsiooni käsitlemine ja tulla selle juurde homme hommikusel istungil.

10:02 Esimees
Kas härra Kulbok teeb ettepaneku panna ettepanek praegu kohe hääletusele?

10:02 K. Kulbok
Jah.

10:02 Esimees
Suur tänu! Vastavalt kodukorra seadusele selline õigus rahvasaadikul on. Lugupeetud Riigikogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata homsel istungil? Uue kodukorra seaduse järgi tehakse kohaloleku kontroll ainult üks kord päevas. Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu on 24, 4 jäid erapooletuks. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse homsel istungil. Kolleegid, palun teid väga, ärgem saalist välja mingem, sest iga hetk on president saabumas. Kui te lubate, ma käsutaksin seda aega, et anda juhatusepoolseid selgitusi, kuidas katkestatud päevakorrapunktiga oleks sobiv jätkata. Ettekanne on ära kuulatud, küsimused ettekandjale on esitatud, läbirääkimised tõenäoliselt jätkuvad. Suur probleem kerkib ilmselt muudatusettepanekute läbihääletamisel. Nimelt on kodukorra seaduses teatud puudused, seal ei ole reglementeeritud, millal lõpetatakse otsuse eelnõu arutamisel muudatusettepanekute esitamine. Seaduseelnõude puhul on asi sätestatud. Samas ei tohi muudatusettepanekuid enne hääletusele panna, kui nad on kirjalikult rahvasaadikutel käes ja 24 tundi on saadud nendega tutvuda. Hommikusel nõupidamisel fraktsioonide

volitatud esindajatega, kui juhatusele anti õigus olla juhtivkomisjoni rollis, sest praegu meil komisjone üldse ei ole, lubati meile teatud mööndusi. See tähendab, et me siiski moodustaksime redaktsioonitoimkonna täna ära. Ettepanekud laekuvad. Tõenäoliselt on pärast presidendi vandetõotust meil veel plenaaristungil aega, et saaksime moodustada redaktsioonitoimkonna. Parandusettepanekuid selle deklaratsiooni juurde ootame homse jätkuistungi läbirääkimiste lõpetamiseni. Kui me näiteks peaksime alustama kohe hommikust, siis sellisel juhul hetkeni, millal läbirääkimised lõpetatakse. Seekord tehti veel selline mööndus, et laekunud parandusettepanekud lubatakse kohe hääletusele panna, s.t. et nad ei pea olema 24 tundi Riigikogu liikmete käes. Kui see nii meil välja kukuks, siis moodustame täna, pärast presidendi vandetõotust redaktsioonitoimkonna, ootame teie käest parandusettepanekuid ja võime homme läbirääkimiste lõpetamise järel asuda neid ka läbi hääletama. Kaugemale ma siiski tegevust ei kavandaks, sest võivad laekuda veel täiendavad protseduurilised ettepanekud, mille vastuvõtmine ei ole välistatud.

---

2. 10:00 Vabariigi Presidendi ametivanne

10:00 Esimees
Kolleegid, oleme siis valmis presidendi vastuvõtmiseks. (Paus.) Lugupeetud Riigikogu, Vabariigi President on valitud. Ma palun Vabariigi Presidendil asuda põhiseaduses ettenähtud korras vandetõotust andma.

10:00 President Lennart Meri
Astudes Vabariigi Presidendi ametisse, annan mina, Lennart Meri, pühaliku tõotuse kaitsta vankumata Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult käsutada minule antud võimu ning täita ustavalt oma kohuseid kõigi oma võimete ja parima arusaamisega Eesti rahva ja Vabariigi käsuks.

10:00 Esimees
Lugupeetud Riigikogu, Vabariigi President on ametisse vannutatud. Ma soovin Riigikogu nimel Vabariigi Presidendile õnne ja edu! (Kõlab Eesti hümn.) (Aplaus.)

---

3. 10:00 Redaktsioonitoimkonna moodustamine

10:00 Esimees
Jätkame istungit. Päevakorrapunkti arutelu on katkestatud, kuid me leppisime kokku, et moodustame redaktsioonitoimkonna. Härra Spriit tegi ettepaneku ja nimetas ka omapoolsed kandidaadid. Mulle ei ole seda ettepanekut kirjalikult laekunud, küll on aga fraktsioonid esitanud oma kandidaadid. Kas härra Spriit vaidleb vastu, kui redaktsioonitoimkond moodustatakse sellisel printsiibil, et iga fraktsioon esitab ühe volitatud esindaja? Kuna ta ei ole oma ettepanekut kirjalikult teinud, siis ma arvan, et ta ei vaidle vastu. Kas kõik fraktsioonid, isegi need, kes ei ole jõudnud veel registreeruda, on teinud oma ettepanekud? Näiteks Maaliidu fraktsioon, kas ettepanek on tehtud? On olemas. Ma tutvustan teile esitatud kandidatuure. ERSP fraktsioon esitab oma esindajaks härra Vardo Rumesseni. "Mõõdukate" fraktsioon esitab oma esindajaks proua Marju Lauristini. "Isamaa" fraktsioon esitab Trivimi Velliste ja teeb ka ettepaneku lülitada redaktsioonitoimkonda ettekandja, s.t. Paul-Eerik Rummo. Maaliidu poolt on ettepanek lülitada redaktsioonitoimkonda Juhan Aare. Kuningriiklaste ettepanek on lülitada redaktsioonitoimkonda Priit Aimla. Koonderakonna poolt on esitatud Tõnu Tepandi. Keskfraktsioon esitab redaktsioonitoimkonda proua Liina Tõnissoni ning valimisliit "Eesti Kodanik" Paul-Olev Mõtsküla. Ega ma ei ole unustanud kedagi? Ei ole. Kolleegid, kas see on meie ühine kokkulepe, et selline võiks olla redaktsioonitoimkond? Me langetame selle otsuse kokkuleppeliselt. Keegi ei vaidle vastu. Redaktsioonitoimkond on moodustatud. Ma loen veel kord ette nimed, nimetamata enam fraktsiooni: kolleegid Paul-Olev Mõtsküla, Liina Tõnisson, Tõnu Tepandi, Priit Aimla, Trivimi Velliste, Juhan Aare, Marju Lauristin, Vardo Rumessen ning ettekandja Paul-Eerik Rummo. Ma palun siis töö korras valida enda hulgast liider. Ühtlasi on mul palve, et kõik laekunud parandusettepanekud antaks kohe edasi redaktsioonitoimkonnale. Ma kontrollin üle, ega minu käes ei ole ühtegi parandusettepanekut. Ei ole.

Keegi ei protesti. Kas on parandusettepanek? Juriidilise ekspertiisi ettepanek, mis kõlas läbirääkimistel, on protseduuriline ja tuleb arutusele peale läbirääkimisi. Mul oleks ettepanek esitada seegi kirjalikult ja redaktsioonitoimkond ütleb selle kohta siis oma seisukoha. Anname selle ka redaktsioonitoimkonna kätte. Kordan veel kord üle. Me ootame parandusettepanekuid teie käest, lugupeetud Riigikogu liikmed, kuni läbirääkimiste lõpetamiseni, kui me homsel istungil jätkame. Pärast seda paneme parandusettepanekud kohe hääletusele.

---

4. 10:00 Riigikogu kodukorra seaduse eelnõu esimene lugemine

10:00 Esimees
Kas me võime nüüd tööd jätkata ja asuda plenaaristungi lõpuni jäänud aja jooksul kodukorra seaduse eelnõu esimesele lugemisele? Võime. Kodukorra seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun kõnetooli kolleeg Illar Hallaste.

10:00 I. Hallaste
Austatud härra esimees, lugupeetud kolleegid! Riigikogu kodukorra ja töökorra seaduse eelnõud on ette valmistanud töörühm, mille moodustas Ülemnõukogu ning kuhu kuulusid ka Jaak Allik, Peet Kask, Heinrich Schneider ja Ülle Aaskivi. Peale nende osalesid veel Karl Propst ja Eerik-Juhan Truuväli, kes said seaduseelnõude töövariandid ning esitasid oma parandusettepanekuid. Töörühma juhtis Ülle Aaskivi. Eelnõude puhul lähtuti sellest, et kodukorra seaduse eelnõus oleksid küsimused, mis puudutavad Riigikogu sisemist töö korraldamist, eelnõude vastuvõtmise korda, ja töökorra seaduse eelnõus oleksid need küsimused, mis on seotud Riigikogu liikmete volituste ja tööalase staatusega, asendusliikme tulemise ja ametivande andmisega. Töörühm leidis, et põhimõtteliselt võiksid need mõlemad eelnõud olla koos ühes seaduses, kuid kuna põhiseaduses on neid nimetatud eraldi põhiseaduslike seadustena, mis nõuavad nii vastuvõtmiseks kui ka muudatuste tegemiseks Riigikogu koosseisu enamust, siis ei saanud töörühm minna mööda sellest, et tuleb teha kaks seaduseelnõu. Nüüd kodukorra seaduse eelnõu kohta. Kõigepealt sätestab see eelnõu Riigikogu struktuurid, juhatuse, komisjonid ja fraktsioonid. Vastavalt oma eilsele otsusele ei rakendanud me praegu § 7, kus on loetletud Riigikogu alatised komisjonid. See küsimus on veel arutelude objekt, enne kui komisjonid moodustatakse. Nagu meie eilne otsus näitas, ei peeta õigeks moodustada komisjone eelnõu järgi, et siis paari nädala pärast hakata neid vastavalt fraktsioonide vahel sõlmitud kokkuleppele ümber kujundama. Lisaks sellele räägib kodukorra seadus Riigikogu fraktsioonidest ja sellest, millised on fraktsioonide õigused. Üks väga oluline peatükk on Riigikogu tööaeg, mis algab esmaspäeviti kell 11 ja lõpeb neljapäeviti kell 18. Väljapakutud tööaeg võib tulevikus muutuda ja ma arvan, et juba esimese ja teise lugemise vahel tuleb parandusettepanekuid, kus pannakse paika võib-olla paremad ajad nii fraktsioonide kui ka komisjonide tööks. Selleks, et me saaksime kodukorra seaduse kolme nädala jooksul lõplikul kujul vastu võtta, on vaja, et parandusettepanekud sellesama ajutiselt juba rakendatud kodukorra seaduse kohaselt laekuksid järgmise töönädala lõpuks, viimase tööpäeva lõpuks, see on siis järgmiseks neljapäevaks. Päris kindlasti ei saa aga kodukorra seadus siis veel lõplikult valmis. Me võtame ta küll mingil hetkel koosseisu enamusega vastu, kuid peame juba ette arvestama, et kodukorra seaduse täiendamine, selle parandamine ja kohandamine Riigikogu vajadustele on pidev protsess. Päris lõplikul kujul saab kodukorra seadus võib-olla valmis alles paari aasta pärast, nii et ei maksa näha mingit väga suurt õnnetust selles, kui ka teisel lugemisel on jäänud sisse mingi lause, mis mõnele Riigikogu liikmele ei meeldi. Riigikogu kodukorra seadus on hädavajalik seadus, et Riigikogu võiks oma tööd korralikult teha ja mingite tulemusteni jõuda. Ta peab tagama selle, et Riigikogu liikmed on eelnõudesse tehtavate parandusettepanekutega tuttavad, et nad on saanud need läbi arutada nii fraktsioonides kui komisjonides, ja andma ka opositsioonile võimaluse oma ettepanekuid esitada ning neid selgitada. Sellisena vähemalt on praegune eelnõu mõeldud. Selle eelnõu aluseks oli Ülemnõukogu reglement, mida täiendati mitmete peatükkidega ja millesse tehti terve hulk parandusi. Nii mõnegi paranduse kohta võib öelda, et võib-olla see ei ole eriti õnnestunud, kuid seda me saame parandada esimese ja teise lugemise vahel. Esimese lugemise lõpetamine on hädavajalik, et ajutiselt juba kehtiva kodukorra alusel oleks võimalik hakata parandusettepanekuid esitama. Aitäh!

10:00 Esimees
Suur tänu! Kui tohib, kaks lauset praegu kehtiva kodukorra seaduse mõningate protseduuride selgitamiseks. Esimesel lugemisel kuulatakse ära ettekanded ja esitatakse ettekandjale küsimusi, ning kui ükski fraktsioon ei nõua selle eelnõu tagasilükkamist, siis lõpetatakse esimene lugemine hääletamiseta. Esimesel lugemisel kõnesid ei peeta ja sõna ei võeta, esitatakse ainult küsimusi. Ma paluksin esitada üks küsimus korraga. Vana, Ülemnõukogu reglement erines mõnevõrra kodukorra seadusest, seal oli öeldud, et esitatakse küsimusi ja küsimuste esitamise aeg on 2 minutit, mille sisse võis mahutada mitu küsimust. Nüüd on üks küsimus korraga. Palun, Lembit Arro.

10:00 L. Arro
Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja Illar Hallaste! Teie olite selle komisjoni liige, kes selle eelnõu koostas. Jääb mulje, et eelnõu on Tallinna-keskne. Mispärast on planeeritud näiteks esmaspäeval tööaeg alates kella 11.00 plenaaristungil ja fraktsioonide töö kell 14.00 kuni 18.00? Kas seda ei võiks ära vahetada? Võib-olla kõik fraktsioonid ei kavatsegi kokku tulla ja maameestel oleks lihtsam kohale tulla hiljem. Samuti on neljapäeval planeeritud veel õhtune istung kell 18.00, mistõttu maamehed ei jõua enam bussi peale. Kas ei võiks alustada tööd hommikul kell üheksa – maalapsed lähevad kooli näiteks juba kell kaheksa – ja selle kolme tunni arvel neljapäevaõhtuse istungi ära jätta? Milline on teie seisukoht? Aitäh!

10:00 Esimees
Lugupeetud Lembit Arro, vana parlamendihunt, praegu on ju küsimuste esitamine. See oli sõnavõtt.

10:00 I. Hallaste
Kui käsitleda härra Arro öeldut küsimusena, siis kõik on võimalik. Igasugused parandusettepanekud on võimalikud. Ma võin selgitada, millest lähtus töörühm, kui ta pidas vajalikuks alustada Riigikogu tööd esmaspäeval täiskogu istungiga. Põhjus oli selles, et siis tullakse kohale. Me nägime, mis juhtus siis, kui fraktsioonide töö oli kodukorra järgi planeeritud esmaspäeva hommikule ja kell neli algas Ülemnõukogu täiskogu. Esimene asi, igal hommikul öeldi raadiost, et Ülemnõukogu alustab tööd alles kell neli, kuigi tegelikult algas paljude fraktsioonide jaoks töö kell kümme. Teiseks hakkasid paljud inimesed vabandama end just sellega, et nad on maalt ja seetõttu ei saa fraktsiooni tööle tulla. Olles ise maainimene, pean ma ikkagi vajalikuks, et oleks mingisugune viis, kuidas Riigikogu liikmeid ka distsiplineerida. Seepärast on täiskogu istungiga alustamine mõistlik. Võrdluseks võiksin öelda, et samas on juba esitatud parandusettepanekuid, eriti nooremate Riigikogu liikmete poolt, ka nende poolt, kes elavad Tallinnast päris kaugel, mille järgi alustada tuleks hommikul kell üheksa. Kui inimene ei saa tulla hommikul kella üheksaks kohale, siis ta võib tulla kohale ju pühapäeva õhtul. Põhjendus on, et kõik üliõpilased näiteks sõidavad Tallinnast Tartusse või Võrust Tallinna juba pühapäeva õhtul, et esmaspäeval alustada õigel ajal tööd. Aga loomulikult on see arutluste objekt ka meil komisjonis, kui me hakkame neid parandusettepanekuid arutama.

10:00 Esimees
Suur tänu! Tiit Made.

10:00 T. Made
Austatud eesistuja, lugupeetud Illar Hallaste! Lugedes kodukorra seaduse eelnõu, jääb mul paratamatult mulje, et roheliste saadikul ja Ettevõtjate Erakonna saadikul ei ole õieti Riigikogus mingeid võimalusi aktiivselt tööd teha. Kas ma saan õigesti aru, et kodukorra eelnõu koostajatel on olnud eesmärk arendada Riigikogus välja karjavaim ja juhatuse diktatuur? Aitäh!

10:00 I. Hallaste
See, mis härra Made ütles, on väga hinnanguline ja seepärast oleks parem, kui küsimusega oleks seotud olnud mingi paragrahv või säte, mis karjavaimu või juhatuse diktatuuri rõhutab. Tõepoolest, Ülemnõukogu juhatusest erineb praegune juhatus selle poolest, et ta on kolmeliikmeline ja vajaduse korral kutsub ta kohale ka fraktsioonide esimehi või esindajaid, komisjonide esindajaid või eelnõude esitajaid, et paremini tööd korraldada. Kolmeliikmeline juhatus on operatiivsem, kui oli Ülemnõukogu

juhatus, kus kolmele liikmele – juhatajale ja asejuhatajatele – lisandusid veel komisjoniesimehed. Siis tekkis olukord, et nende komisjonide esimehed, kust ühtegi eelnõu ei olnud tulemas, otsustasid teiste komisjonide asjade üle, millest neil igasugune ülevaade tegelikult puudus. Üks moment on, kus üksiksaadik, kes ei kuulu fraktsioonidesse, võib tunda, et tema õigusi on ahistatud. See on § 9 3. lõige, kus on öeldud, et fraktsioonidesse mittekuuluvate liikmete osalemise komisjonides otsustab juhatus, lähtudes nende soovist ja töökorralduse otstarbekusest. Kuna juhatuse kõige tähtsam ülesanne on korraldada Riigikogu tööd, siis loomulikult tuleb otsustada ka seda, millisesse komisjoni on otstarbekas saata need inimesed, kes on siin üksinda ega kuulu mingisse fraktsiooni, kuidas oleks kõige parem rakendada nende oskusi Riigikogu hüvanguks. Mis puutub õiguste ahistamisse, siis niisugust asja ei ole. Iga Riigikogu liige võib esitada parandusettepanekuid kõigile eelnõudele, tal on vastavalt põhiseadusele seadusandliku initsiatiivi õigus, selliseid probleeme ei ole vaja eelnõus käsitleda.

10:00 Esimees
Suur tänu! Peeter Lorents.

10:00 P. Lorents
Austatud juhataja, austatud ettekandja! Mul on küsimused seoses §-dega 7 ja 8. Millest tulenevad niisugused koosseisud komisjonide loendis? Ei ole sugugi arusaadav, miks see niimoodi on, mis printsiibid on nende aluseks olnud. Täpselt samuti ei ole selge, mis printsiibi alusel on võetud fraktsiooniliikmete miinimumarvuks 7.

10:00 I. Hallaste
Esimene küsimus oli § 7 kohta, miks on selline komisjonide loetelu. Endises Ülemnõukogus oli eelarve- ja majanduskomisjon koos. See komisjon oli väga ülekoormatud nii omandireformi käsitlevate eelnõudega kui ka riigieelarvet ja makse puudutavate eelnõudega. Suure koormatuse tõttu ei olnud ta võimeline andma enam igasugustele teistele eelnõudele hinnanguid selle kohta, kui palju eelnõu elluviimine maksma läheb. Nii peetigi vajalikuks need komisjonid lahutada. Komisjonide arv 8 tulenes seisukohast, et komisjonid ei saa olla liiga väiksed, sest sellisel juhul tekib raskusi nende komplekteerimise ja tegeliku töövõimega. Ma ei pea ise õigeks komisjonide arvu väga palju suurendada, võimalik oleks ehk 9 või 10 peale. Kui aga komisjonide arv suureneks näiteks 15-ni, siis on selge, et komisjonide sisemine töövõime muutuks tegelikult väga väikeseks. Palju probleeme on tekitanud põllumajanduskomisjoni kadumine. Töörühmas leiti, et põllumajandus on üks majandusharu ja eriti omandireformi käsitlevates eelnõudes on ta seotud ka nende asjadega, mis puudutavad põllumajandusest väljaspool seisvaid objekte. Kui me räägime näiteks maa hinnast, siis mitte ainult põllumajandusliku maa hinnast, vaid ka linnakruntide hinnast. Me tahtsime vältida seda natukene absurdset olukorda, mis oli Ülemnõukogus, kus omandireformiga seotud eelnõudega tegeles omandireformi ajutine komisjon, lisaks sellele oli veel juhtivkomisjon, kelleks ühes küsimuses pürgis eelarve-majanduskomisjon, teises küsimuses maaelu komisjon. Leiti, et mõistlik oleks need asjad praegu lahutada ja maaeluküsimused, mis puudutavad majandust, läheksid majanduskomisjoni, sest majandus on meil ühtne tervik, ning maaelu sotsiaalprobleemid läheksid sotsiaalkomisjoni. Kuid nii, nagu eile otsustati, on selle paragrahvi toime hetkel peatatud ja veel täna õhtul on Riigikogu alatiste komisjonide struktuur fraktsioonidevaheliste läbirääkimiste objekt. Ajutiste komisjonide moodustamine § 8 järgi on juhatuse pädevuses. Kui Ülemnõukogus moodustas neid täiskogu, siis tekkis väga kummalisi olukordi, kus enamus hääletas välja mõningad liikmed, kes oleksid võinud vabalt mingisse komisjoni kuuluda. Seda tehti kas naljaviluks, mingisuguse parteilise printsiibi alusel või mingist muust mõttest lähtudes ja tegelikult ei tulnud see töö tulemustele käsuks. Just seepärast on see praegu antud juhatuse pädevusse. Vastavalt uuele põhiseadusele on ka ajutine komisjon seadusandliku initsiatiiviga, mitte ainult alatine komisjon, vaid kõik Riigikogu komisjonid. Fraktsiooni liikmete arv 7 on võetud lähtudes meie valimisseadusest, kus on sees 5% künnis, ja kui üks valimisliit või erakond saab täis 5%, siis on ka garanteeritud, et ta saab vähemalt 7 kohta. Arvestades viimaseid valimisi, kus häälte hajumine oli päris suur, tulid kõige väiksemad fraktsioonid või valimisliidud siia 8 kohaga, nii et selles mõttes 7 on mõistlik. Loomulikult, kui peetakse vajalikuks liikmete arvu kas vähendada või suurendada, siis ka see on arutus- ja hääletusobjekt.

10:00 Esimees

Suur tänu! Lembit Arro, teine küsimus.

10:00 L. Arro
Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ei ole veel põhjalikult jõudnud tutvuda seaduseelnõuga, kuid ma ei loe kuskilt välja, et Riigikogus on võimalik arutada kiireloomulisi küsimusi. Teinekord oleks see tõesti hädavajalik. Millises paragrahvis või punktis see on? Aitäh!

10:00 I. Hallaste
Kodukorra seaduse eelnõu ei näe ette seaduste vastuvõtmist kiireloomulisena. Põhjus on selles, et need seadused, mis me vastu võtame, mõjutavad kogu Eesti rahvast ja peavad olema põhjalikult läbi töötatud ning läbi mõeldud. Ei ole võimalik teha niimoodi, et ühel päeval eelnõu esitatakse, arutatakse kiireloomuliselt läbi, tehakse mõne päeva jooksul esimene ja teine lugemine ära ja võetakse kohe vastu. Sellisel juhul ei jõua eelnõuga põhjalikult töötada ei komisjonid ega ka fraktsioonid. Ehk me suudame oma tööd korraldada nii, et saame kõik seadused võtta vastu normaalprotseduuri järgi.

10:00 Esimees
Suur tänu! Ivar Raig.

10:00 I. Raig
Tänan, härra juhataja! Härra ettekandja, ma sooviksin vastust küsimusele, mis puudutab samuti § 7. Kas ei oleks mõttekas enne, kui me jõuame komisjonide loetelu juurde, fikseerida eraldi dokumendina, mida peavad need komisjonid tegema? Nii me saame täpsemalt teada komisjonide struktuuri ja arvu.

10:00 I. Hallaste
Riigikogu komisjonide ülesanne on töötada läbi seaduste eelnõusid ja vahel ka otsuste eelnõusid ning komisjonide nimetused peaksid ära ütlema, mis laadi eelnõudega on seal tegemist. Kui tekib vaidlus, kas mingisugune seaduseelnõu kuulub ühele või teisele komisjonile, siis selle küsimuse lahendab juhatus, suunates eelnõu vastavalt. Mis puutub komisjonide määratlemisesse, siis ma arvan isiklikult, et praeguses olukorras, kus § 7 ei ole rakendatud, on mõistlik teha enne kodukorra vastuvõtmist kolmandal lugemisel eraldi otsuse eelnõu, milles oleks öeldud, et moodustatakse järgmised Riigikogu alatised komisjonid, ja siis järgneks loetelu. Vajaduse korral, et oleks selgem, võib lisada iga komisjoni juurde selgituse, millega komisjon tegeleb. Ma arvan isiklikult, et selline otsuse eelnõu oleks vaja ette valmistada ja võtta vastu varem, kui me jõuame kodukorra seaduse vastuvõtmiseni, sest tegelikult peaksid olema komisjonid need, kes seda kodukorra eelnõu esimese ja teise lugemise vahel töötlevad.

10:00 Esimees
Suur tänu! Jüri Adams.

10:00 J. Adams
Härra Hallaste, minu küsimus jaguneb vähemalt neljaks alaküsimuseks. Ma püüan nad varustada küsisõnaga alguses, nad on omavahel seotud, aga algan siiski jutustava lausega. Lugupeetud kolleegid, minu ees on kaks teksti, Riigikogu kodukord aastast 1921, mis täienes vahepealsetel aastatel, ja Riigikogu kodukord 1937. aastast. Esimene alaküsimus on, kas teie töögrupp kasutas neid ja millisel määral ta neid kasutas? Edasi küsiks niimoodi: kas te ei arva, et peaksite oma ettekandes käsitlema ka nende olulisi erinevusi praegu pakutud eelnõust, ning kas ei oleks mõeldav nende paljundamine kõigile Riigikogu liikmetele? Ja kas ma saan õieti aru, et meie siin koos ei ole teinud otsust seda Ülemnõukogu töökomisjoni poolt ettevalmistatud eelnõu oma töö aluseks võtta? Selline otsus on meil ju veel tegemata. Minu isiklikul hinnangul oleksid 1921. ja 1937. aasta tekstid tööalasena vähemalt sama sobivad või isegi sobivamad kui see, mida te välja pakute.

10:00 Esimees

Kas ma võin algul anda oma selgituse, sest osa küsimusest puudutas mind. Seaduseelnõu esimese lugemise lõpuks selgubki, kas eelnõu jääb arutelu aluseks või mitte. Esimene lugemine saab lõppeda siis, kui seda toetab juhtivkomisjon ja ükski fraktsioon ei nõua tagasilükkamist. See ongi see, mis kvalifitseerib, kas eelnõu võeti aluseks või mitte. Ülejäänud kommentaarid Hallastelt.

10:00 I. Hallaste

Mis puutub eestiaegsete kodukorra seaduste paljundamisse ja laialijagamisse, siis ma usun, et selline asi on võimalik, see on kantselei töö. Kas need olid aluseks selle tooriku valmistamisel või mitte, ma ei tea. Ma arvan, et olid. Selle tooriku valmistas ette Ülle Aaskivi kui töörühma juht ja tegelikult oleks loomulikum, kui tema oleks ettekannet pidamas. Kahjuks teda aga ei ole siin saalis ja ma olen sunnitud olema ettekandja selles küsimuses. Ma arvan, et ta kasutas neid eelnõusid, kuid töörühm töötas juba ettevalmistatud tooriku alusel, püüdes seda täiendada ja parandada. Mis puutub otsusesse kodukorra seaduse rakendamise kohta, siis eile me teatavasti võtsime vastu otsuse, et rakendame selle kolmeks nädalaks või vähemalt kodukorra seaduse vastuvõtmiseni, kuid mitte kauem kui kolmeks nädalaks. Praegu tuleb meil leida lahendus, kuidas olukorrast välja tulla. Loomulikult on võimalik ütelda, et me täna selle eelnõu esimest lugemist ei lõpeta, ja sellisel juhul kukub eelnõu menetlusest välja. Siis me peame mõtlema, mis saab kolme nädala pärast, kas selleks ajaks saab valmis mingisugune uus kodukorra seaduse eelnõu, mis jõuab läbi teha esimesed kaks lugemist ja jõuaks kolmandale lugemisele. Arvestades parandust selles otsuses, mis eile vastu võeti, ei ole mingisugust võimalust praegu kolme nädala jooksul eelnõu ette valmistada ja see kodukorra seadusena vastu võtta. Samuti ei ole võimalik ka mingisuguseid parandusettepanekuid esitada, kui see eelnõu praegu läbi kukub. Ma arvan, et kõige mõistlikum tee oleks täna lõpetada esimene lugemine, saada parandusettepanekuid, mis lähtuvad nendestsamadest eestiaegsetest seadustest. Teiseks lugemiseks võib sel juhul tulla täiesti uus tekst, mis on käinud juba läbi komisjoni, ning parandusettepanekute kaudu saab ka selgeks, mida Riigikogu liikmed sooviksid selles eelnõus näha, milliseid suundi rohkem pooldatakse ja mida vähem.

10:00 Esimees

Suur tänu! Ma vabandan, kui ma oma selgitustega seadusloomet pidevalt häirin, kuid ma arvan, et see on praegu õigustatud. Kolleegid, meie ametlik tööaeg lõpeb kell 13.00. Selleni on jäänud 20 minutit. Üldjuhul seaduste esimene lugemine kas lõpetatakse või ei lõpetata, seda ei katkestata. Vaid üks niisugune juhtum tuleb kõne alla, see on siis, kui tööaeg saab otsa. Sellepärast palungi teil teha omad ettepanekud või järeldused: kas soovitakse ametlikku tööaega pikendada kuni lugemise lõpetamiseni või planeeritakse järelejäänud aega nii, et me jõuaksime lõpetada. See käib nii küsijate kui ka vastajate kohta. Kordan veel kord üle: kui ükski fraktsioon ei nõua selle eelnõu tagasilükkamist, siis lõpetatakse esimene lugemine ilma hääletamata. Küsimuste esitamine jätkub. Raoul Üksvärav.

10:00 R. Üksvärav

Lugupeetud esimees, lugupeetud ettekandja! Andke andeks minu asjatundmatus või tähelepanematus. Kuuendas osas §-s 30 on nimetatud, et seaduste ja otsuste algatamise õigus on jne. Sama paragrahvi viimases lõigus on öeldud: "Riigikogu avalduste, deklaratsioonide ja pöördumiste algatamise õigus on Riigikogu juhatusel." Miks ainult juhatusel? Ja kuidas saada aru sellest äsjaarutatud deklaratsioonist, mille esitas üks erakond?

10:00 I. Hallaste

See on väga õige märkus. Põhimõtteliselt peaksid Riigikogu juhatusest tulema kõik avaldused, deklaratsioonid ja pöördumised ning ka mainitud deklaratsiooni eelnõu peaks olema juhatuse algatusel valminud ja tulnud. Miks on selline seisukoht, et avalduste, deklaratsioonide, pöördumiste algatamise õigus on Riigikogu juhatusel? See ei riku põhiseaduses antud seadusandliku algatuse õigust, mis on neljal institutsioonil, s.o. Riigikogu liikmel, fraktsioonil, komisjonil ja Vabariigi Valitsusel. Avaldus, deklaratsioon ja pöördumine ei ole seadusandlikud dokumendid. Kuid arvestades, et juhatus on aktsepteerinud täna arutatud avaldust või deklaratsiooni ja pannud selle päevakorda, võime asja käsitleda nii, et see on tegelikult tulnud juhatusest. See on ainus võimalus praegusel hetkel.

10:00 Esimees

Ka mina lisan, et härra Üksvärav fikseeris probleemi väga õigesti ja täpselt. Kuna tegemist on aga alles meie masinavärgi käivitamisega, siis võttis juhatus juhtivkomisjoni rolli endale, et suuri pingeid ära hoida ja vähegi olukorda päästa. Ma kordan, probleem on täpselt fikseeritud. Suur tänu! Katrin Linde.

10:00 K. Linde
Kaks küsimust. Miks ei ole tahetud aluseks võtta ühte Eesti Vabariigi aegsetest kodukorra seadustest? See siin on Ülemnõukogu vaimus. Teine küsimus on teise peatüki § 14 kohta: kas üks kolmandik koosseisust ei ole mitte liiga vähe?

10:00 I. Hallaste
Ma alustaksin lõpust, vaimudest räägiksime pärast. Arvan, et üks kolmandik komisjoni koosseisust ei ole liiga vähe. Hoolimata sellest, et kodukorra seaduses on sätestatud rahaline trahv Riigikogu liikmele, kes ei osale kas täiskogu või komisjoni töös (see on 1/25 tema ametipalgast), tuleb praktikas ikka ette juhuseid, kus mitmed komisjoni liikmed leiavad komisjoni tööajal, et nad võiksid midagi muud teha kui komisjoni istungile tulla. Ning et mitte muuta komisjoni täiesti töövõimetuks, siis ongi korralisel istungil just see üks kolmandik sätestatud. Mis puutub Ülemnõukogu vaimusse, siis mulle meeldiks teada saada, millises paragrahvis on selline vaim sätestatud. Ma ei leia sellist vaimu. Küll aga on võimalik eestiaegsetes Riigikogu kodukorra seadustes olevaid väga häid põhimõtteid kirjutada sisse sellesse eelnõusse esimese ja teise lugemise vahepeal.

10:00 Esimees
Suur tänu! Ma palun ikka esitada küsimusi ühekaupa. Tiit Made, minu mälu järgi teine küsimus.

10:01 T. Made
Austatud eesistuja, teil on suurepärane mälu ja suurepärane matemaatika tundmine. Ma esitan teile, härra Hallaste, tõesti teise küsimuse. Olen alati imetlenud, ja nii ka täna, teie professionaalselt tendentslikke vastuseid ja ma esitan küsimuse, et saaksite oma professionaalsust veel kord demonstreerida. Võtame § 9 teise lõigu, kus on räägitud üksikisikute määramisest juhatuse poolt ühte või teise komisjoni. Ma küsin nüüd, et kui mina üksiksaadikuna ei ole nõus juhatuse otsusega lähetada mind ühte või teise komisjoni, mis karistus ootab mind siis "Isamaa" poolt ja tema kontrolli all oleva juhatuse poolt? Kuidas mind kui sõnakuulmatut saadikut karistatakse? Missugusesse nurka, härra Hallaste, te mind seisma panete teistele hirmuks? Ma tänan!

10:01 I. Hallaste
Kui Riigikogu juhatus peaks kõnealuse § 9 3. lõigu järgi saatma härra Made vastu tema tahtmist näiteks väliskomisjoni, aga härra Made tunneb ennast nendes küsimustes ebakompetentsena ja ei taha selles osaleda, siis vastavalt töökorra seadusele lahutatakse komisjoni tööst puudumise eest maha 1/25 ametipalka iga puudutud istungi eest. Tegelikult on võimalik puududa ka terve kuu, s.t. kuus on kolm istungjärku, ja kui puududa kõigilt komisjonide ja kõigilt täiskogu istungitelt, siis tuleb kokku 24 istungit, mis tähendab seda, et Riigikogu liige saab kätte 1/25 oma töötasust. Kui härra Made suvatseb osaleda vähemalt Riigikogu täiskogu istungitel korrektselt, siis on palgana kättesaadav summa kindlasti tunduvalt suurem.

10:01 Esimees
Suur tänu! Toomas Alatalu.

10:01 T. Alatalu
Lugupeetud eestseisus, lugupeetud ettekandja! Ma tsiteerin § 18: "Fraktsioon moodustub ühes üleriigilises nimekirjas kandideerinud või ühte Eestis registreeritud erakonda kuuluvatest Riigikogu liikmetest." Saan ma õieti aru, et see kategooriline formuleering peaks välistama pärast valimisi kõik võimalikud ülejooksmised ühest erakonnast, ühest valimisliidust teise?

10:01 I. Hallaste

Ei, see formuleering välistab selle, et tekiksid juurde mingisugused täiesti x-fraktsioonid. Näiteks õllesõprade fraktsiooni ei saa tekkida, kui sellise nimega valimisliitu ei ole olnud. Kui selline tahetakse moodustada, tuleb kõigepealt registreerida Eesti Vabariigis partei, millel on niisugune nimi. See paragrahv takistab tekkimast fraktsioone, millel ei ole seost kandideerinud valimisliiduga või Eestis registreeritud erakonnaga. Üksikliikmete kuulumist ühte või teise fraktsiooni või siirdumist ühest fraktsioonist teise see paragrahv ei takista.

10:01 Esimees
Suur tänu! Ma väga vabandan, võimalik, et ma eksin. Kas Olav Antonil on teine küsimus? Olav Anton.

10:01 O. Anton
Selles päevakorrapunktis esimene.

10:01 Esimees
Vabandust, ma eksisin.

10:01 O. Anton
Härra juhataja, härra ettekandja! Küsimus on teile kui poliitilisest kokkuleppest osavõtnule, kes valmistas ette need seaduseelnõud ja dokumendid Riigikogule. Millest on tingitud § 2 vastuolu meie eilse praktikaga? Ehk teiste sõnadega, kas saab mööda see aeg, kui oma põhimõtteid muudetakse vastavalt valimistulemustele? Suur aitäh!

10:01 I. Hallaste
Mis puutub eilsesse praktikasse, siis kodukorra seaduse me jõustasime ajutiselt oma töö alusena pärast seda, kui olid valitud Riigikogu esimees ja aseesimehed. See kord, mille me eile hääletades vastu võtsime enne Riigikogu esimehe ja aseesimehe valimisi, polnud ette valmistatud mitte kodukorra seaduse töörühma poolt, vaid Vabariigi Valimiskomisjoni poolt ja Riigikogu kinnitas selle. Nii et pretensioonid Riigikogule, palun.

10:01 Esimees
Suur tänu! Peeter Lorents.

10:01 P. Lorents
Austatud juhataja, austatud ettekandja! Mul on üks kontseptuaalne küsimus seoses Riigikogu juhatusega, see on siis esimene peatükk. Ma ei näe mõistlikku võimalust jätta fraktsioonid kui poliitilised jõud juhatuse võimalikust struktuurist välja. Praegune juhatus kolmeliikmelisena ei peegelda mitte mingil mõistlikul moel poliitiliste jõudude pilti ja nende võimalusi osaleda reaalse Riigikogu töö poliitilises juhtimises. Miks ei ole seda võimalust arvestatud, samal ajal kui muudes paragrahvides on fraktsioonide peale märkimisväärne rõhk pandud?

10:01 I. Hallaste
Ma juhin tähelepanu §-le 6, kus on öeldud: "Riigikogu juhatus võib sõltuvalt arutatavate küsimuste laadist kutsuda oma koosolekus osalema Riigikogu komisjonide ja fraktsioonide esimehi ..." See on siis, kui küsimuste laad seda nõuab või see on otstarbekas. Juhatusel peab olema võimalik langetada operatiivselt otsuseid Riigikogu töö korraldamise küsimustes. Kui on tegemist näiteks seaduseelnõude paigutamisega päevakorda, siis on vaja saada teada, mida arvavad komisjonide esimehed, mis ajaks nad jõuavad parandusettepanekud läbi töötada või saada mingid ekspertarvamused, mis kuupäevaks, mis kellaajaks võib eelnõud panna päevakorda. Kui on tegemist poliitilist laadi küsimustega, siis loomulikult kutsub juhatus nende arutamises osalema fraktsioonide esimehed. Küsimus on selles, et Riigikogu praktilisse tegevusse puutuvaid küsimusi tuleb lahendada võimalikult operatiivselt ning selleks on vaja, et juhatus oleks töövõimeline. Ja kolmeliikmelisena on ta kindlasti töövõimelisem kui näiteks 10- või 15-liikmelisena.

10:01 Esimees
Suur tänu! Rein Järlik.

10:01 R. Järlik
Austatud juhataja, asejuhatajad! Lugupeetud ettekandja, teie vastusest ühele küsimusele sain ma niimoodi aru, et ainuke põhjendus, miks täiskogu istung on toodud esmaspäeval kella 11-ks, oli see, et ajakirjanikud ei saaks enam kirjutada, nagu alustaks Riigikogu tööd kell 3. Ma olen ise ajakirjanike tsunftist tulnud ja pean seda seltskonda märksa terasemaks ning targemaks. Olen kaljukindel: kui nad ei saa kirjutada, et Riigikogu alustab tööd kell 3, siis oskavad nad igal juhul kirjutada, et esmaspäeval lõpetab Riigikogu juba kell 1. Kas te ei leia, et need 4 tundi, mis on ette nähtud fraktsioonide tööks, võiks jagada kaheks osaks, anda näiteks fraktsioonidele võimalus tutvuda enne Riigikogu täiskogu istungi algust päevakorraga ja esimesele lugemisele esitatud eelnõudega ning kas või esitatavate küsimuste suhtes omavahel kokku leppida? Aitäh!

10:01 I. Hallaste
See on täiesti võimalik lahendus, kuid ma usun, et kõik fraktsioonid oskavad oma tööd niimoodi korraldada, et tegelikult nad tulevad kokku juba enne kella 11, lahendavad need küsimused ära ja pärast kella 1, mil kodukorra seaduse eelnõu järgi on fraktsioonide tööaeg, tegelevad juba konkreetsete eelnõude, väga konkreetsete probleemidega. Põhiline töörõhk peakski kalduma fraktsioonidesse ja loomulikult ka komisjonidesse. Aga selline lahendus, nagu härra Järlik välja pakkus, on samuti võimalik, selle kohta tuleb siis lihtsalt esimese ja teise lugemise vahel esitada parandusettepanek.

10:01 Esimees
Suur tänu! Krista Kilvet.

10:01 K. Kilvet
Härra juhataja, lugupeetud ettekandja! Teatavatel põhjustel pööran ma oma pilgu eelnõus Riigikogu liikme arupärimistele ja infotunnile. Nagu ma sellest eelnõust välja loen, võtab juhatus enda peale ka infotunni päevakorra koostamise. Edasi, infotundi käsitleva peatüki § 99 sisuks on, et kogu infotunni viibivad kohal need ja need isikud. Me ei näe selles kodukorras aga kusagil, et kogu istungi aja viibivad saalis Riigikogu saadikud. Kuidas me saame sundida ühtesid viibima kohal kogu antud aja ja teisi sugugi mitte? Ma usun, et te saite mu küsimusest aru.

10:01 I. Hallaste
Sellist sätet ei ole tõepoolest, kus oleks öeldud, et Riigikogu liikmed peavad istuma kogu infotunni või kogu Riigikogu täiskogu istungi aja saalis. Võib-olla võib § 99 ka välja jätta, s.t sellist kohustust mitte sisse kirjutada, eeldades, et peaminister ja need ministrid, kes on kutsutud aru andma, vastama arupärimistele, viibivad siin iseenesestmõistetavalt. See on üks võimalus. Kõige halvem on aga siis, kui tekib olukord, mida eelmisel aastal Ülemnõukogu praktikas ette tuli. Nimelt, et küsimus tuleb päevakorda, kuid seda, kes infotunnis peaks vastama, pole ja kantseleitöötajad – kas siis valitsuspoolsed esindajad, kes vahendasid suhteid Ülemnõukoguga, või Ülemnõukogu Kantselei töötajad – pidid tormama teda otsima. Just selle välistamiseks taheti sätestada, et infotunnis viibiksid need isikud kohal. Kui aga arvatakse, et me usaldame oma valitsuse liikmeid ja ka riigikontrolöre, õiguskantslereid ja kõiki muid ametiisikuid sedavõrd, et ei pea neile kohalolekut ette kirjutama, et nad teavad seda ise ja on kohal, siis võib ka nii. Arupärimiste, infotundide päevakorra koostab juhatus. Varem oli selline praktika, et tehti vahet arupärimise ja järelepärimise vahel. Arupärimine oli siis, kui Riigikogu liikme arvates oli tegu mingisuguse seaduse rikkumisega, ja sellega koos esitati otsuse eelnõu. Nüüd jõudis töörühm sinnamaani, et kuna põhiseaduses on juttu ainult arupärimistest, siis on arupärimised need, mida käsitletakse infotunnis. Kui mõni Riigikogu liige või fraktsioon leiab, et on rikutud seadust, siis see otsuse eelnõu esitatakse tavalises korras, nii nagu kõik muud otsuste eelnõud.

10:01 Esimees
Suur tänu, härra Hallaste, ma hetkeks vabandan ja pöördun Riigikogu poole. Kell on 12.58, ametliku tööaja lõpuni on jäänud kaks minutit, nüüd juba üks, aga meil on kaks küsimuse esitajat. Kas me

pikendame ametlikku tööaega kuni selle päevakorrapunkti ammendamiseni? Mulle on laekunud ka fraktsiooni ettepanek, nii et ma panen selle hääletusele. Vastavalt sellelesamale kodukorra seadusele peaksin ma 5 minutit kella helistama, võib-olla mõni esitab ka selle kohta küsimuse, et kas seda peab tegema 5 minutit. Ma riskin panna hääletusele. Selleks, et pikendada ametlikku tööaega, tuleb meil saavutada kahekolmandikuline enamus. Kaks korda rohkem poolt kui vastu. Lugupeetud Riigikogu! Kes on selle poolt, et pikendada tänase istungi ametlikku tööaega kuni käsiloleva päevakorrapunkti ammendamiseni? Selle ettepaneku poolt on 81 Riigikogu liiget, vastu on 2, 6 jäid erapooletuks. Tööaega on pikendatud. Paul-Olev Mõtsküla.

10:01 P.-O. Mõtsküla
Härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma pean pöörduma konsultatsiooniks eesistuja poole. Kas ma tohin teha ühe sisulise ettepaneku, see puudutab konkreetselt seda eelnõu, kuid ei ole sihitud härra Hallastele.

10:01 Esimees
Suur tänu, härra Mõtsküla! Ma tänan teid just sellise lähenemisviisi eest. Nii me väldime omavahel tekkivaid keerukusi. Praegu te siiski kuuldavalt seda teha ei saa, te saate seda teha kirjalikult. Kuid te saate oma arvamuse välja öelda teisel lugemisel, kas sõnavõtu- või kõnevormis.

10:01 P.-O. Mõtsküla
Ma väga vabandan, aga eelnõu tagasilükkamiseks peaks mul vastavalt praegu kehtiva kodukorra §-le 74 see võimalus olema.

10:01 Esimees
Kas te esindate fraktsiooni?

10:01 P.-O. Mõtsküla
Jaa.

10:01 Esimees
Sellisel juhul annate fraktsiooni ettepaneku mulle kirjalikult peale küsimuste esitamise lõppemist.

10:01 P.-O. Mõtsküla
Tänan teid, ma esitan praegu küsimuse ka. Kuidas te suhtute tõsiasja, et täna esimesena käsitletud eelnõu Riigikogu deklaratsiooni asjus väidab oma kuulutava osa teises lõikes: "Praegune Eesti Vabariik on õiguslikult samane 1918. a. 24. veebruaril väljakuulutatud ja 1940. a. 16. juunini iseseisvana püsinud Eesti Vabariigiga."? Kui me jaatame ja aktsepteerime seda lõiku, kas me saame siis aktsepteerida esitatud eelnõu, see on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eelnõu?

10:01 I. Hallaste
Seda lauset, mida te ette lugesite, ma aktsepteerin täielikult, kuid ma arvan ka, et ehkki see riik on õiguslikult samane, tuleb meil võtta vastu uusi seadusi. Selleks ongi meid siia valitud, et me võtaksime vastu uusi seadusi, ning kodukorra seadus peab olema üks esimestest. Seejuures juhin ma tähelepanu, et me ei võta praegu seadust vastu, vaid anname siis, kui me täna esimese lugemise lõpetame, võimaluse esitada parandusettepanekuid. Kui me täna esimest lugemist ei lõpeta, siis ei ole parandusettepanekuid mitte millelegi esitada, sest menetluses pole enam ühtegi eelnõu, mille kohta parandusi teha.

10:01 Esimees
Suur tänu! Ants-Enno Lõhmus.

10:01 A.-E. Lõhmus
Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud härra Hallaste! Seaduse § 42 2. lõikes on öeldud, et põhiseaduse muutmiseks on Riigikogu otsustusvõimeline, kui kohal on üle poole Riigikogu koosseisust. Samal ajal

nõuab põhiseaduse § 166 põhiseaduse muutmise seaduse vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu kahekolmandikulist häälteenamust. Kas te ei näe siin vastuolu?

10:02 I. Hallaste
Põhiseaduses on olemas ka § 165, mis ütleb, et põhiseaduse muutmiseks Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu poolt peab põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu saama Riigikogu koosseisu enamuse toetuse. Kodukorra seaduse § 42 2. lõige nõuab lihtsalt seda, et põhiseaduse muutmise küsimust ei pandaks hääletusele olukorras, kus Riigikogu saalis viibib alla poole koosseisu. Kui sellise seaduse vastuvõtmine nõuab koosseisu enamust, siis ei tohi spiiker vastavalt kodukorra seaduse § 42 2. lõikele arutada seda küsimust ja panna hääletusele, just panna hääletusele, kui kohal on alla poole koosseisu, sest ei ole võimalik saada koosseisu enamust isegi mitte teoreetiliselt, kui on vähem rahvast kohal, muud tagatist siin ei ole. Põhiseaduse muutmise kord on tegelikult väga põhjalikult fikseeritud põhiseaduses endas. Vastuolu ei ole. § 165 räägib koosseisu enamusest.

10:02 Esimees
Suur tänu! Siiri Oviir.

10:02 S. Oviir
Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus § 87 punkti 3 kohta, mis lubab kiireloomulisena põhiseadust muuta. Võib-olla härra Hallaste selgitab selle sisu.

10:02 I. Hallaste
Põhiseaduse muutmisest kiireloomulisena räägib § 163 punkt 3 ja § 166 fikseerib selle korra, kuidas käib põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu käsitlemine kiireloomulisena. See eeldab, et Riigikogu oma neljaviiendikulise häälteenamusega võtab eelnõu kiireloomulisena päevakorda ja seadus võetakse vastu siis, kui on kahekolmandikuline enamus. Tegemist on mingite erandjuhtumitega, kus on saavutatud täielik poliitiline kokkulepe valdava enamuse fraktsioonide vahel, vastasel korral ei tule see küsimus üleüldse päevakorda. See on põhiseadusjärgne protseduur.

10:02 S. Oviir
Kas ma võiks veel küsida, miks on siis vaja kodukorra seaduse § 87, kui see on põhiseaduses juba olemas? Me kirjutame ümber ühest seadusest teise.

10:02 I. Hallaste
Jah, tõepoolest, kogu põhiseaduse muutmisega seotud peatükk on väga suures osas fikseeritud ka põhiseaduses. Selle toomine kodukorra seadusse oli aga vähemalt töörühma arvates otstarbekas põhjusel, et siis on kõik Riigikogus käsitletavad protseduurid ühes seadusaktis koos. Et ei tekiks olukorda, kus peaks hakkama järge ajama põhiseadusest. Kindlasti ei tee kodukorra seadust halvemaks asjaolu, kui temas tsiteeritakse kehtivat põhiseadust. Kuid kui on fraktsioone, kes arvavad, et põhiseaduses sisalduv tekst, kõik tsitaadid tuleb kodukorra seadusest välja jätta, siis on ka selline asi võimalik, kuid sellisel juhul tuleb kodukorra seadust alati lugeda nii, et põhiseadus on kõrval ja sealt saab näpuga järge ajada. Töörühm leidis, et praegune lahendus on parem.

10:02 Esimees
Suur tänu! Ma väga kiidaksin heaks selle meetodi, millega alustas härra Mõtsküla: kui tekib vastastikku kahtlusi, siis ikka konsulteerime. Uskuge, selle kaudu me lihvime vastastikust koostööd kõige paremini. Sellepärast ma ütlen, härra Toomepuu, et kui on küsimus, siis esitame küsimuse, kui on ettepanek, siis vaikselt mulle kirjalikult. Jüri Toomepuu.

10:02 J. Toomepuu
Kui on vaja õpetusi demokraatliku Riigikogu juhtimisel, ma heameelega annan teile eratunde sellel alal. Mul on härra Hallastele küsimus Riigikogu järjepidevuse deklaratsiooni ja meie Riigikogu kodukorra seaduse vahekorra kohta. Kui meie võtame vastu Riigikogu järjepidevuse deklaratsiooni – ma loodan, et me teeme seda –, siis me oleme ütelnud, et me oleme Eesti Vabariigi VII Riigikogu. Mu küsimus seisab

selles, kas Riigikogu kodukord jääb kehtima ühest Riigikogust teise või mitte. Kui ta jääb kehtima, siis me oleme selle deklaratsiooniga öelnud, et meil on kodukord juba olemas. Siis on muidugi õige hakata seda muutma, kui seda on tõesti vaja ajakohasemaks teha, aga meil ei ole vaja võtta vastu uut seadust kodukorra kohta.

10:02 I. Hallaste

Aitäh küsimuse eest! Ma tahaksin härra Toomepuu tähelepanu juhtida ühele väikesele seigale, mis on juhtunud 1938. aastast möödunud aja jooksul. Nimelt võeti selle aasta 28. juunil vastu uus Eesti Vabariigi põhiseadus, mis tunduvalt erineb 1938. aastal kehtinud põhiseadusest, ja seetõttu ei ole päris mõistlik alustada tööd põhiseadusega vastuolus oleva, vähemalt mitmeski punktis vastuolus oleva dokumendi alusel. Nagu ma vastasin ka Katrin Lindele, usun, et tervet rida põhimõtteid, mis on fikseeritud 1938. aasta kodukorra seaduses, on võimalik rakendada ja kirjutada sisse praegusesse kodukorra seaduse eelnõusse, nii et kui me ta vastu võtame, on need põhimõtted seal fikseeritud. Igal juhul peame aga lähtuma sellest seisukohast, et 28. juunil ütles Eesti Vabariigi kodanikkond "jaa" uuele põhiseadusele, ja meie seadused peavad lähtuma põhiseadusest. (Hääled saalis.) Riigikogu peab lähtuma oma tegevuses seaduslikkuse põhimõtetest, sest seaduslikkus on demokraatia alus, ja ma usun, et me ei hakka nende põhimõtete vastu eksima.

10:02 Esimees

Härra Toomepuu, ma palun mitte segada vahele. Ma tulen heameelega teie juurde eratunde saama, kuid seda hiljem. Lugupeetud Riigikogu, mulle tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Mulle ei ole saabunud ka ettepanekuid, kas me võime lugeda esimese lugemise lõppenuks? Esimene lugemine on lõppenud.